

Kvalitet porodičnih interakcija kao determinanta elemenata samopoimanja adolescenata¹

Kristijan Kraljević, Redžo Čaušević, Dženana Hrustemović, Jasmina Mihić

SAŽETAK: Čovjekova slika o sebi, ono naše što mi nazivamo to sam ja, rezultat je ukupnoga procesa svih socijalnih procesa od prvoga dana njegovog rođenja. *Mi smo prvo svjesni svojih određenih karakteristika, a onda postignemo i određene osjećaje o njima* (S. Š. Čorić 1999).

Koncept koji čini nas nama je tajna o kojoj su prvi drevni filozofi, a u novije doba psiholozi istraživali na mnoge načine.

Kada mi postajemo svjesni sebe, kako naša samosvijest počinje biti dio nas na način da smo mi svjesni toga je ono o čemu ćemo kroz ovaj rad razmišljati. Također, centralno pitanje ovoga rada je da li je utjecaj roditeljskog ponašanja ono što je presudno, tj. ono što određuje kakvo ćemo mi imati mišljenje o samome sebi. Prilikom ispitivanja korišten je sljedeći instrumentarij: Skala percepcije roditeljskog ponašanja, skala samopouzdanja, skala percipirane nekompetentnosti. Dobivene sociodemografske podatke ispitali smo putem elektronskog anketnog upitnika. U istraživanju su učestvovala 222 adolescenata (N=222). Analizom i interpretacijom rezultata istraživanja pokazalo se da postoji statistički značajna povezanost između kvaliteta porodičnih interakcija i samopoimanja kod adolescenata.

Ključne riječi: *samopoimanje, adolescenti, porodična interakcija*

Quality of Family Interactions as Determinants of Adolescents' Self-concept

ABSTRACT: A man's image of himself, what we call it myself, is the result of the entire process of all social processes since the very first day of his birth. We are first aware of their specific characteristics, and then we have certain feelings about them.

The concept that makes us, is the secret to which the first ancient philosophers, and the newer age psychologists have explored in many ways.

When we become aware of ourselves, our self-consciousness begins to be part of us is what we are going to think through this work. The central issue of this paper is also the influence of parenting on what is crucial, i.e., what determines what an opinion we will have of ourselves. The following instrumentation was used during the examination: Scale of perception of parental behavior, self-confidence scale, perceived incompetence scale. We obtained the socio-demographic data obtained through the electronic questionnaire. The study involved 222 adolescents (N = 222). By analyzing and interpreting the results of research, there was a statistically significant correlation between the quality of family interaction and self-esteem in adolescents.

Keywords: *self-esteem, adolescents, family interaction*

¹ Rad je dio master rada odbranjenog na Nastavničkom fakultetu Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru 2019. godine.

UVOD

Porodica kao primarni faktor u socijalizaciji i odgoju djeteta određuje ukupni razvojni proces djeteta i time dijelom determinira i njegovo samopoimanje. Porodica je nukleus cijeloga društva i stoga je prva stepenica razvoja dječije ličnosti i pojma o sebi.

Rezultati različitih istraživača su pronašli povezanost između porodice i njenih interakcija s razvojem pojma o sebi kod djeteta. Isprva zanemaren taj dio porodičnog života postaje sve prisutniji u istraživanjima povezanim za samopoimanje djeteta.

Obitelj je centar društva i kao takva nemoguće je izdvojiti je iz cjelokupnog procesa razvoja djeteta. Obitelj, kao ključna institucija društva, prilagođava se društvenim zahtjevima i potrebama te se i sama mijenja. Teorijska polazišta, uz povijesna, ali i suvremena istraživanja u sklopu društvenih znanosti, dovode do različitih poimanja i razilaženja u funkcijama obitelji te ona postaje predmetom političkih rasprava. (Haralambos, Holborn, 2002). Uprkos činjenici da se porodica mijenja (po strukturi, obilježjima, vrijednostima), njena važnost je neupitna u svim razdobljima razvoja društva. Promjene u porodici neminovno djeluju na karakteristike roditeljstva, kao jednu od rijetkih osnovnih i univerzalnih uloga i funkcija pojedinaca, stoga je potrebno navesti neke od značajnijih utjecaja i promjena.

Tradicionalno poimanje obitelji kao bračne dijade koju čini majka i biološki otac, dijete nije nužno obilježje obitelji i dobrog roditeljstva. Niz demografskih pokazatelja, proizašlih iz empirijskih istraživanja strukture obitelji zapadnih zemalja (Raboteg-Šarić, Pećnik, Josipović, 2003; Akrap, 1999), ukazuje na strukturne promjene savremene porodice. Prisutni su novi standardi u obiteljskim oblicima i obilježjima: porast broja razvoda, samohranog roditeljstva (jedno roditeljskih obitelji), kohabitacije i pojava rekonstituiranih i homoseksualnih obitelji kao alternativnih tipova obitelji. (Giddens, 2007). Nadalje, pluralitet suvremenih obiteljskih oblika obuhvaća: brakove bez djece, kasnije rađanje prvog djeteta, manji broj sklopljenih brakova, manji broj članova kućanstava te porast samačkih kućanstava (Raboteg-Šarić, Pećnik, Josipović, 2003).

Također, nove reproduktivne tehnologije uvode novosti u roditeljstvo, dovode do novih porodičnih odnosa, a posljedica je da „*formiranje ili širenje obitelji više nije biološki ograničeno*“. (Haralambos, Holborn, 2002, str. 540) Karakteristične su i udomiteljske porodice, posvojiteljske porodice i sl.

Porodične interakcije

Roditeljstvo je vjerovatno jedna od najvažnijih uloga i jedan od najtežih poslova za svakog čovjeka koji ima potomke. *Roditeljstvo oduzima puno vremena, ali dugoročno gledajući, donosi velike nagrade i zadovoljstvo* (Gerdes, 1998).

Većina stručnjaka iz područja razvojne psihologije se slaže da roditelji, kao primarni skrbnici, imaju najveći utjecaj na djetetov emocionalni razvoj (Leslie u Pretorius, 2000). Time, *dječji razvoj je pod snažnim utjecajem obitelji, posebice kućnog odgoja, socijalnog okruženja i kulture u kojoj odrastaju* (Louw, D.A., Louw, A.E i Van Ede, 1998).

Roditelji uče djecu šta treba i šta ne treba raditi i predstavljaju uzor koji dijete imitira i s kojim se identificira. *Biti efikasan roditelj podrazumijeva pružanje djetetu fizičku sigurnost, poticanje djetetovog intelektualnog razvoja, poticanje socijalno prihvatljivog ponašanja, pružanje emocionalne sigurnosti te pružanje moralnih i spiritualnih smjernica* (Gerdes, 1998).

Iz tog razloga, odnos između djeteta i roditelja je od velike važnosti; priroda međusobnih interakcija, discipliniranje te nošenje s djetetovim ponašanjem i emocijama uveliko djeluju na njegov razvoj. Primjer kakav roditelji pružaju je izrazito važan jer on utječe na daljnje djetetove interpersonalne odnose i socijalna ponašanja.

Metode i sredstva porodičnog odgoja

Korak po korak uviđamo koliko važnost i utjecaj porodica ima na odgoj pojedinca i razvoj njegove ličnosti. U isto vrijeme možemo postaviti pitanje koje su to metode i sredstva porodičnog odgoja koji utječu na pojedinca. Odgojne mogućnosti koje pruža porodica uveliko su drugačije od onih koje pružaju određene institucije ili faktori odgoja, pa taj primarni položaj porodice omogućuje posebnu i specifičnu odgojnu ulogu i značaj.

Njemački pedagog Herman Gizeke (prema Kačopor i sur.) ističe da sljedeće četiri funkcije predstavljaju ključne pretpostavke za optimalan doprinos porodice u procesu odgoja:

- Zadovoljavanje osnovnih ljudskih potreba* : Samo je u porodici moguće zadovoljavanje potreba za ljubavlju, sigurnošću, priznanjem, povjerenjem i dr., dok su u drugim sredinama te mogućnosti samo djelimične, povremene i prostorno ograničene.
- Uvođenje djeteta u socijalne i kulturne norme*. Porodica predstavlja osnovni socijalni i emocionalni model zajedničkog života ljudi, pa stil i ton ophođenja, kao i cjelokupni način života, u toj zajednici ima presudan pedagoški značaj.
- Uvođenje djeteta u vanjski svijet*: U porodici se dijete priprema za ulazak u svijet koji je van porodice. Ako je ta priprema izvršena kvalitetno, djetetov ulazak i funkcioniranje u svijet izvan porodice bit će uspješnije, bezbolnije i s manje konflikta, nesporazuma i kriza.
- Stjecanje stabilnih iskustava ljudske solidarnosti*: sigurnost koju dijete osjeća u porodici ima velik značaj za cijeli život i interakcijski modeli koje je dijete tamo steklo i introjiciralo prenose se kao modeli njegovog naknadnog komuniciranja s drugim osobama. *Ako je u obitelji dijete formalno kooperativan način komuniciranja i ponašanja, poštivanja i uvažavanja drugih, suosjećanje, solidarnost ono će to pokazivati u svom životu i funkcioniranju izvan obitelji.* (Kačapor i sur. 2002.)

Ranija istraživanja

Većina istraživanja potvrđuje multifacetičnost samopoimanja. Međutim, postoje varijacije u navođenju broja faceta i njihovom međudnosu. Mullner i Laird (prema Lacković-Grgin, 1994) smatraju da se samopoimanje sastoji od pet dimenzija

samopoimanja. *To su: intelektualne sposobnosti, težnja za postignućem, tjelesne vještine, interpersonalne vještine, i osjećaj socijalne odgovornosti.*

Fitts (prema Lacković-Grgin, 1994) *pretpostavlja osam dimenzija samopoimanja, pri čemu razlikuje internalno i eksternalno poimanje sebe.* Pod internalnim samopoimanjem podrazumijeva identitet, samozadovoljstvo i ponašanje, dok pod eksternalnim poimanjem sebe podrazumijeva tjelesno, moralno-etičko, personalno, porodično i socijalno samopoimanje.

Model Shavelsona i sur. (1976; prema Lacković-Grgin, 1994) *koji pretpostavlja hijerarhijsku strukturu samopoimanja, je jedan od razrađenijih i empirijski potvrđenijih modela.* Na vrhu tog modela nalazi se opće samopoimanje koje se sastoji od akademskog i neakademskog samopoimanja. Neakademsko samopoimanje obuhvata socijalno, emocionalno i tjelesno samopoimanje. Te komponente dalje obuhvataju specifične grupe faktora, odnosno specifične faktore.

Problem i cilj istraživanja

Problem istraživanja je utvrditi koliko su porodične interakcije značajan faktor za razvoj zdrave slike o sebi kod adolescenata. Istraživanje će se uraditi prema Etičkim pravilima i zakonima, tako da nećemo povrijediti identitet, ni integritet ličnosti ispitanika koji će učestvovati u istraživanju.

Cilj ovog istraživanja je ispitati povezanost između nezavisnih varijabli i kvaliteta porodičnih interakcija i evaluacijskih komponenti samopoimanja kod adolescenata te utvrditi koliko su porodične interakcije značajan faktor za razvoj zdrave slike o sebi kod adolescenata. Istraživanje će se uraditi prema Etičkim pravilima i zakonima, tako da nećemo povrijediti identitet, ni integritet ličnosti ispitanika koji će učestvovati u istraživanju.

Hipoteze istraživanja

U skladu s problemom i ciljem istraživanja, postavljene su sljedeće hipoteze:

1. Pretpostavlja se da postoji statistički značajna pozitivna povezanost između pozitivnog kvaliteta porodičnih interakcija i evaluacijskih komponenta samopoimanja kod adolescenata.
2. Pretpostavlja se da postoji statistički značajna negativna povezanost između negativnog kvaliteta porodičnih interakcija i evaluacijskih komponenta samopoimanja kod adolescenata.
3. Pretpostavlja se da postoji razlika u kvalitetu porodičnih interakcija i evaluacijskih komponenta samopoimanja kod adolescenata u odnosu na spol ispitanika i spol roditelja.

METODE RADA

Uzorak ispitanika

U istraživanju će učestvovati do N=300 ispitanika. Učesnici će biti starosne dobi od 16 do 21 godine. Zbog prilagođavanja instrumentarija uzorak neće biti određen samo na jedno područje, tako će se moći dobiti manje generalizirani rezultati. Nastojat će se zadovoljiti sve demografske karakteristike uzorka.

Istraživanje će biti provedeno putem internetske stranice (<http://inovacijeit.com/psihologija/>) u obliku upitnika za ispitanike sa prostora BiH i Hrvatske. Broj učesnika u istraživanju činit će do 300 adolescenata (150 muških i 150 ženskih).

Popunjeni upitnici će biti u potpunosti anonimni, a rezultati će biti primijenjeni za statističko prikazivanje rezultata istraživanja u svrhu magistarskog rada. U interpretaciji rezultata koristit će se deskriptivna statistika primjenom SPSS 25.0 program for Windows.

Mjerni instrumenti

Prema Milasu (2009), anketni upitnik koristimo prilikom prikupljanja podataka za određenu svrhu istraživanja, gdje anketna pitanja koja sadrži upitnik, treba da potaknu ispitanika na odgovarajuću reakciju u iznošenju vlastitog mišljenja o problemu istraživanja.

U istraživanju će se koristiti upitnici i skale za samoprocjenu kojima će biti prikupljeni podaci od učesnika.

U ovom istraživanju koristit ćemo sljedeće metode:

Skala SPRP (Macuka, 2004) ispituje percepciju ponašanja roditelja od strane djece i adolescenta na dimenziji emocionalnosti i kontrole. Skala se sastoji od 25 tvrdnji, od toga 15 tvrdnji zahvata komponentu emocionalnosti, tj. emocija koje roditelji izražavaju u odnosu s djetetom u različitim situacijama (primjer čestica: "Ne pokazuje mi da me voli"/"Utješi me kad sam tužan"). Ukupno 10 tvrdnji opisuje Kontrolu ponašanja djeteta, tj. postupke kojima se roditelji služe kako bi modificirali ponašanja i doživljavanje djeteta (primjer čestica: "Često mi "drži predavanje" kako se trebam ponašati", "Stalno me ispituje"). Djetetov zadatak je da na skali od 3 stepena (1- netačno, 2- djelimično tačno, 3- potpuno tačno) za svaku česticu označi odgovor koji najbolje opisuje način na koji se njegova majka ili otac odnose prema njemu. Svako dijete ispunjava dva identična oblika upitnika, jedan je za procjenu majčina, a jedan za procjenu očeva ponašanja prema njemu. U istraživanju na uzorku od 303 djece (Macuka, 2004) utvrđeni su zadovoljavajući visoki koeficijenti unutarne pouzdanosti tipa Cronbach alpha za sve subskele: emocionalnost – majka 0,84, emocionalnost – otac 0,85, kontrola – majka 0,75, kontrola – otac 0,78.

Da bi se utvrdila veličina slaganja između dobivenih faktora SPRP skale kada djeca procjenjuju majke, odnosno očeve, izračunati su koeficijenti kongruencije između parova faktora. Faktori za koje se pretpostavlja da su kongruentni trebaju biti u visokoj korelaciji, a Fulgosi (1988) smatra da se samo oni faktori kod kojih koeficijent kongruencije iznosi 0,80 ili više mogu smatrati identičnima. Sakamoto, Kijima i Tomoda (1998) navode da koeficijenti kongruencije koji su viši od 0,90 pokazuju vrlo visoko slaganje, koeficijenti od 0,80 do 0,89 visoko slaganje, a koeficijenti od 0,70 do 0,79 srednje slaganje. Izračunati koeficijenti kongruencije za pojedine faktore majčina i očeva roditeljskog ponašanja mjerenog SPRP skalom kreću se u rasponu od 0,70 do 0,95 (Tablica 7) te upućuju na osrednje do visoko slaganje među faktorskim strukturama dobivenim za dječije procjene majčina i očeva roditeljskog ponašanja.

Instrumenti za samoprocjenu dimenzija pojma o sebi:

1. Skala samopouzdanja : Korištena je modificirana publicirana verzija Rosenbergove skale samopouzdanja (Self-Esteem Scale, 1965) (N. Anić i sur. 1990) koja mjeri globalnu vrijednosnu orijentaciju prema sebi. Skala se sastoji od deset tvrdnji Likertovog tipa od pet stepeni: 0 do 4, pet tvrdnji je pozitivnom, a pet u negativnom smjeru. Ispitanik iskazuje svoje slaganje s ponuđenom tvrdnjom biranjem jednog od pet ponuđenih odgovora: potpuno tačan, djelimično tačan, nisam siguran, djelimično netačan, potpuno netačan. Visok rezultat na skali označuje visoko samopouzdanje.
2. Skala percipirane nekompetentnosti: U ovom istraživanju je korištena verzija ove skale objavljena 1988. (P. Bezinović, 1990) Skala se sastoji od deset tvrdnji Likertovoga tipa, od 0 (potpuno netačno) do 4 (potpuno tačno), a sve tvrdnje se boduju u istom smjeru, tako da visok rezultat ukazuje na visoko izražen osjećaj vlastite nekompetentnosti. Percepcija vlastite nekompetentnosti značajno utječe na opći nivo funkcioniranja i predstavlja okosnicu dimenzije samopoiimanja. Osoba koja ima visok skor na ovoj skali nesigurna je i osjeća se neadekvatnom, dok nizak rezultat izražava visoku uvjerenost u vlastitu kompetentnost.

Demografski upitnik biti će konstruiran za potrebe istraživanja. Demografske karakteristike koje će biti uzete u obzir prilikom istraživanja su: spol i dob ispitanika, škola i mjesto stanovanja.

Statistička obrada podataka

Za obradu i analizu podataka dobivenih u ovom istraživanju upotrijebljen je programski paket SPSS for Windows, verzija 25.0, a pri interpretaciji rezultata korištena je literatura Kundačina i Brkić (2008).

REZULTATI

Opis uzorka

Populaciju u ovom istraživanju predstavljali su adolescenti uzrasta od 18 do 23 godine. Kako bi se dobila što šira sliku glavnoga pitanja istraživanja, uzorak se sastoji od adolescenata iz BiH, tako i Republike Hrvatske i drugih zemalja (Njemačka, Austrija, Srbija i Švicarska). Kako bi se dobila što kompletnija i šira slika vezano za temu rada, pokušao se stvoriti uzorak gdje će biti jednaka zastupljenost ispitanika s obzirom na obrazovanje.

DOBIVENI REZULTATI

Za ispitivanje povezanosti percepcije roditeljskog ponašanja i evaluacijskih komponenti samopoiimanja korišteni su Hi kvadrat test i Pearson koeficijent korelacije.

Rezultati Hi kvadrat testa faktora percepcije roditeljskog ponašanja i samopouzdanja nam pokazuju kako najveći broj ispitanika pokazuje prekomjerno samopouzdanje u odnosu na faktor prihvatanja kod oca i majke. Isto tako, prekomjerno samopouzdanje vidimo kod niskog faktora odbijanja i kontrole kod oca i majke. Možemo primijetiti kako je prekomjerno samopouzdanje kod adolescenata u direktnom odnosu s jakom podrškom roditelja, malom kontrolom,

kritikovanjem i sprečavanjem u samostalnosti i jako niskim neprijateljskim odnosom s adolescentima. Rezultate ispitivanja možemo vidjeti u Tabeli 1.

Tabela 1. Rezultati Hi kvadrat testa SPRP oca i majke i skale samopouzdanja

		SKSP				P
		Nisko N (%)	Optimalno N (%)	Prekomjerno N (%)	Ukupno N (%)	
Faktor prihvatanja otac	Nisko	13 (19,1)	21 (30,9)	34 (50)	68 (30,8)	<0,001
	Visoko	7 (4,6)	34 (22,2)	112 (73,2)	153 (69,2)	
Faktor prihvatanja majka	Nisko	6 (24)	7 (28)	12 (48)	25 (11,3)	0,015
	Visoko	14 (7,1)	48 (87,3)	134 (91,8)	196 (88,7)	
Faktor odbijanja otac	Nisko	5 (2,9)	43 (24,7)	126 (72,4)	174 (78,7)	<0,001
	Visoko	15 (31,9)	12 (25,5)	20 (42,6)	47 (21,3)	
Faktor odbijanja majka	Nisko	13 (6,7)	47 (24,4)	133 (68,9)	193 (87,3)	<0,01
	Visoko	7 (25)	8 (28,6)	13 (46,4)	28 (12,7)	
Faktor kontrole otac	Nisko	12 (7,3)	39 (23,6)	114 (69,1)	165 (74,7)	0,167
	Visoko	8 (14,3)	16 (28,6)	32 (57,1)	56 (25,3)	
Faktor kontrole majka	Nisko	10 (6,5)	33 (21,6)	110 (71,9)	153 (69,2)	0,016
	Visoko	10 (14,7)	22 (32,4)	36 (52,9)	68 (30,8)	

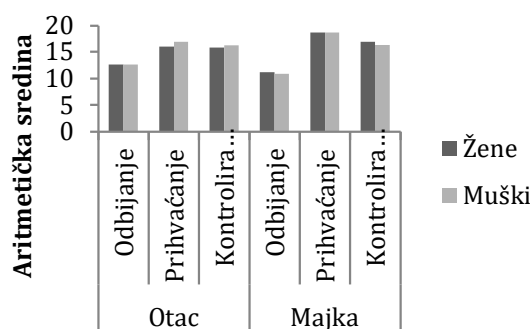
Iz tabele 2. se može vidjeti kako su i za procjenu očeva i majčina roditeljskog ponašanja eksploratornom faktorskom analizom nakon rotacije ekstrahirana 3 faktora: odbacivanje, kontrola i prihvatanje. Prateći tablicu možemo primijetiti kako postoji visok koeficijent kongruencije između parova faktora. Fulgosi (1988) smatra da se samo oni faktori kod kojih koeficijent kongruencije iznosi 0,80 ili više mogu smatrati identičnima.

Tabela 2. Koeficijent kongruencije skale percepcije roditeljskog ponašanja SPRP

SPRP	Otac	Majka
Odbijanje	0,80	0,82
Prihvatanje	0,84	0,81
Kontrola	0,85	0,84

Korelacije između percepcije roditeljskog ponašanja i samopouzdanja ispitanika pozitivne su i značajne kod faktora prihvatanje oca i prekomjernog samopouzdanja, isto tako kod niskog samopouzdanja i faktora odbijanja i kontrole kako kod oca i majke. Negativnu značajnu korelaciju pronalazimo kod faktora prihvatanja majke i faktora odbijanja i kontrole kod oba roditelja. Jedino značajnu korelaciju kod optimalne razine samopouzdanja imamo kod faktora prihvatanje majke i negativna je.

U histogramu 1. možemo vidjeti kako nema većih razlika u prosječnim vrijednostima s obzirom na spol ispitanika i roditelja, osim kod faktora prihvatanje gdje vidimo veće prosječne vrijednosti kod majki nego kod očeva. Možemo zaključiti kako je osjećaj prihvatanja i podrške u prosjeku više izražen kod majki nego kod očeva.

Histogram 1. Distribucija aritmetičke sredine rezultata SPRP s obzirom na spol ispitanika i spol roditelja

Korelacija ostvarenih rezultata percepcije roditeljskog ponašanja i percipirane nekompetentnosti kod ispitanika, za uzorak kao cjelinu negativne su i statistički značajne na razini značajnosti 0,01 za faktor odbijanja otac, faktor odbijanja majka i faktor kontroliranja majka. Jedino kod faktora prihvatanja majke utvrđena je pozitivna statistički značajna značajnost na nivou 0.05.

Kod cjelokupnog uzorka za faktor odbijanja otac i faktor kontroliranja majka je u negativnoj korelaciji sa percipiranom nekompetentnosti kod ispitanika, što znači da male vrijednosti skale percepcije roditeljskog ponašanja pokazuju visoku kompetentnost kod svih ispitanika. Tako možemo sa 99% sigurnošću očekivati negativnu povezanost između ove dvije varijable na populaciji koja odgovara uzorku ovoga ispitivanja, dok na razini od 95% možemo sa sigurnošću tvrditi kako su u negativnoj povezanosti faktor odbijanja majka i osjećaj vlastite kompetentnosti.

Rezultati pokazuju kako malo odbijanje majke pokazuje veću kompetentnost kod adolescenata. Također, na populaciji u cjelini možemo sa 95% sigurnošću tvrditi kako kod faktora prihvatanja majke i osjećaj vlastite nekompetentnosti možemo očekivati pozitivnu povezanost između ove dvije varijable, što znači da je veći osjećaj kompetentnosti je u direktnoj povezanosti s većim osjećajem prihvatanja od strane majke.

DISKUSIJA

Statističkom obradom podataka putem SPSS programa u provjeri raspodjele rezultata u istraživačkim hipotezama za ispitivanje povezanosti

percepcije roditeljske ponašanja i evaluacijskih komponenti samopouzdanja korišteni su Hi kvadrat test i Pearson koeficijent korelacije.

Prvom hipotezom, tj. nultom hipotezom pretpostavili smo da će pozitivne porodične interakcije utjecati na razvoj pozitivnih komponenata samopouzdanja. Ostvareni rezultati istraživanja dokazali su da postoji statistički značajna pozitivna povezanost između pozitivnog kvaliteta porodičnih interakcija i evaluacijskih komponenata samopouzdanja kod adolescenata, na osnovu čega se prva hipoteza može potvrditi u dijelu koji pretpostavlja kako će pozitivni odgojni faktori biti važne komponente razvoja samopouzdanja kod adolescenata.

U obradi podataka druge naše hipoteze dobili smo kako ostvareni rezultati istraživanja nisu dokazali da postoji statistički značajna negativna povezanost između negativnog kvaliteta porodičnih interakcija i evaluacijskih komponenata samopouzdanja kod adolescenata, na osnovu čega se druga hipoteza ne može potvrditi u dijelu koji pretpostavlja kako će negativni odgojni faktori biti važne komponente razvoja samopouzdanja kod adolescenata.

Ostvareni rezultati istraživanja nisu dokazali da postoji statistički značajna razlika između kvaliteta porodičnih interakcija i evaluacijskih komponenata samopouzdanja kod adolescenata u odnosu na spol ispitanika i spol roditelja.

ZAKLJUČAK

Od prvih zapisanih razmišljanja vezanih za razvoj pojma o sebi smatra se kako roditelji imaju ključnu ulogu u razvijanju i stvaranju pojma o sebi. U zadnjem stoljeću mnogi su psiholozi definirali različite tipove roditeljstva od kojih Elder (Elder, 1962) daje najširu sliku stilova roditeljstva.

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati postoji li povezanost između kvaliteta porodičnih interakcija i stvaranja slike o sebi. Postavili smo tri hipoteze u radu. Prilikom prikupljanja podataka koristili smo anketni upitnik u elektronskom obliku. Struktura upitnika sastojala se od sociodemografskih podataka ispitanika i tri testa: Skala percepcije roditeljskog ponašanja, Skala samopouzdanja i Skala percipirane nekompetentnosti. Kako bismo obradili dobivene podatke, koristili smo SPSS program. Prema našim istraživačkim hipotezama odabrali smo odgovarajući statistički postupak. Zbog osvijestivosti metodoloških ograničenja u budućim istraživanjima, želimo usmjeriti istraživače da se buduća istraživanja provode na većem reprezentativnom uzorku.

Statističkom obradom SPSS programa prva hipoteza je potvrđena i za nju smo pretpostavili da se očekuje povezanost između pozitivnih porodičnih interakcija i pozitivnog samopouzdanja kod adolescenata. Zbog potvrđenosti hipoteze možemo zaključiti kako kvalitetne porodične interakcije pospješuju razvoj kvalitetne slike o sebi i razvoja samosvijesti kod mladih.

Druga hipoteza u našem istraživanju nije potvrđena i stoga nismo mogli potvrditi kako ne postoji negativna statistička povezanost između negativnih porodičnih interakcija i razvoja pojma o sebi.

Trećom hipotezom nismo potvrdili razliku da se očevi i majke razlikuju pri svom utjecaju na razvoj samosvijesti kod djevojaka i momaka.

Ovim istraživanjem pokazalo se kako je, u trima dimenzijama koje su naši ispitanici prepoznali u upitniku, visoka razina samopouzdanja i samouvjerenosti kod adolescenata povezana s visokom razinom prihvatanja kod roditelja i malom razinom odbijanja i kontrole istih. Tako možemo zaključiti da dopusni stil roditeljstva po Elderu dovodi do visoke razine samopouzdanja kod mladih, koji je također potvrđen kroz ovo istraživanje.

Na kraju možemo zaključiti kako je za kvalitetan razvoj samosvijesti kod mladih potrebno da su faktori prihvatanja kod oca i majke u višim razinama, faktori kontrole kod oca i majke u srednjim razinama i faktori odbijanja u nižim razinama kako bi i razvoj samosvijesti kod adolescenata bio kvalitetan.

LITERATURA

- Berk, L. (2006). Psihologija cjeloživotnog razvoja. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Duran M. (2003) Dijete i igra, Jastrebarsko, Naklada Slap.
- Efendić-Spahić, T. (2004). Psihologija roditeljstva, Megraf, Beograd
- Fromm E. (1980), Autoritet i porodica, Zagreb, Naklada Naprijed.
- Giddens Anthony (2007), Sociologija, Zagreb, Nakladni zavod Globus
- Goleman, D. (2010). Emocionalna inteligencija. Zagreb, Mozaik knjiga
- Herman Gizeke, (1993), Uvod u pedagogiju, Impresum, Zagreb : Educa
- Haralambos M. i Holborn M. (2002), Sociologija : teme i perspective, Zagreb, Golden marketing.
- Kozina, M. (2007). Suočavanje sa stresom u adolescenciji: povezanost s roditeljskim ponašanjem i prisnosti u prijateljstvu. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta
- Lacković-Grgin, K.(1994). Samopojmanje mladih. Jastrebarsko: Naklada slap.
- Lazić, S.,Saveski, Z.(2012). Savjetovalište za obitelj kao put do kvalitetnog roditeljstva u kontekstu informalnog i neformalnog obrazovanja, Stručni rad, Novi Sad, Srbija
- Ljubetić, M. (2006), Obitelj u povijesnom i suvremenom kontekstu, Split, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu
- Matulić, T. (2002), Obiteljske vrijednosti i neki aspekti socijalne zaštite obitelji, Revija za socijalnu politiku, Svezak 9, Br. 2, str.139-1603
- Milas, G.(2009). Istraživačke metode u psihologiji i drugim znanostima, Naklada Slap, Jastrebarsko
- Pašalić-Kreso A.(2004) Koordinate obiteljskog odgoja, Jež, Sarajevo
- Petz, B. I SUR.(2005). Psihologijski rječnik, Naklada Slap, Jastrebarsko
- Raboteg-Šarić, Pećnik, Josipović (2003), Jednoroditeljske obitelji: Osobni doživljaj i stavovi okoline Zagreb : Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
- Rosić, V. (2005), Odgoj – obitelj – škola, Rijeka, Naklada Tagar
- Spajić – Vrkaš, V.,Kukoć, M.,Bašić, S. (2001), Interdisciplinarni rječnik: obrazovanje za ljudska prava i demokraciju, Zagreb: Hrvatsko povjerenstvo za UNESCO
- Vasta, R.,Haith, M.M., Scott, M.A.(2005). Dječja psihologija, Naklada Slap, Jastrebarsko

INFORMACIJE O AUTORIMA

Kristijan Kraljević

Univerzitet „Džemal Bijedić“ u Mostaru
Nastavnički fakultet,
Sjeverni logor bb, Mostar
e-mail: djeturum@hotmail.com

Redžo Čaušević

Univerzitet u Sarajevu
Fakultet zdravstvenih studija
Bolnička 25, 71 000 Sarajevo
e-mail: causevic_r@msn.com

Jasmina Mihić

Univerzitet „Džemal Bijedić“ u Mostaru
Nastavnički fakultet,
Sjeverni logor bb, Mostar
e-mail: jasminamihic@hotmail.com

Dženana Hrustemović

Disciplina za nauku i nastavu,
OJ za kvalitet i sigurnost zdravstvenih usluga, KCUS
Bolnička 25, 71000 Sarajevo/Univerzitet u Travniku,
Farmaceutsko zdravstveni fakultet
Email: dzenana.hrustemovic@gmail.com